

## *Bidaia Europan barrera*

Ainhoako autobus batean atera ginen Endaiatik *Akitz* aldera, iri huntan kantatu bear bai zuten Elizondoko kantariek. Segi gero Landes-etan barrera *Bordele* aldera, eta geroago *Anguleman* gelditu bazaltzeko.

Iri famatua hau, Nafarroako Erregina Margarita-ren gazteluarekin. Margarita zen Franziaiko errege Franzisko leena-ren arreba; idazlari ospetsua, *Heptameron* kontu-bilduma izkiriatu zuen; kontu bizixkoak emazteki horrenak, *Boccaccio*-renen idurikoak. Artista eta letradunen languntzaille andia Margarita erregina.

*Angulema* iria berez, nolapaitekoa da; ezdu alako denda ikusgarri-rik eta jendea ere franko ezaxol iduritu zitzaigun. Poitiers-era eldu ginen atsaldeko 5-tan. Iri polita, garbia, bizia, denda eta toki ederrekin; jendea ere amultsua eta ongi pampinatua. Eliza ttipi bat XI garren mendekoa, romanikoa, miresgarria.

Gure gidari Mattinek eramaten gaitu lasterka bainan zuurki; gizon abilla eta prestua Mattin, itzuli luze hortan batere makurrik gabe eramatea car aundi bat, bideetako izkiribu arrotzen artean ezta lan ttipia; goraintzi bat zuretako, ediskidea!

*Tours*-era eldu gara arratseko 8-tan; ostaturik ez dugu baiño kantari-buruzagi Eraso berdin abilla da ostatu billatzen nola kantari eskolatzen. *Tours* iri andia da; Loire ibai ederraren egian, aspaldi emengo arzapezpiku *Bertran Etxaus* izan zen; Baigorriko semea, eta *Axular* idazlariaren *GVERO* liburu famatua argitaratzen lagundu zuena.

*Guero* liburuan ikus dezakegu Axularren laudorioa bere Mecenase-dako. Arzapezpikuari zuzendu Gomendioz-ko kartan diotso: "...Zu" izan zara eta izanen zara Eskaldunen ohorea, habea, jabea, sosten-gua eta kantabres fiña, naturala eta egiazkoa..."

### FRANZIAKO LORATEGIA

*Tours*-etik abiatu ginen Loire-n bazterretik *Amboise*-rat; eskualde huneri zaiko *Le jardin de France*, ain da xoragarri. *Amboise* iri ttipia da baiñan laketgarri. Dena lorebaratz, txukun eta baketsu.

Amboise-ko gaztelua ikusgarria da, eta hor bizitu zen dembora batean *Leonardo de Vinci*, Franzisko leena erregearen bizkar, bere obra mirezgarriak pintatzen. Iri guztia dago Vinci-ren oroitzgarriez josia; karrika batek berak darama bere izena.

*Loire*-n bazter horiek denak daude errege-jauregiz eta gazteluz ornituak (*Chenonceaux, Amboise, Chaumont...*) beren parke eder itzaltsuen erdian; ibai unen bazterrak ez dira zikinak botatzeko, jostatzeko balizik, eta beialako errege-aundieria aren besta aietan dibertitzeko.

Emengo zuaitz gora eta itzalgarriak ikusten begi zurituak gauzezi; eta Euskalerriko iri eta bideetako gure platanondo motx-etaz oroitzen gara. Askí dugu Irunen sartzea soilik, zubiko *Avenida* dena, ziren arbolez bilusia ikusteko. Bearrik oraiñik gelditzen zaizkigula *Irurita-Elizondo* bezalako erregebide bazter eder batzu, an emenka!

*Loire* ederra segituz beti, *Blois*-era eldu gara; karríka txukunak, etxe eder pampinak, biziki iri atsegiña. Gero *Orleans*, *Ioana de Arco*-ren oroitzapenez beterik. Eta jadanik fite usnatzen dugu iri aundia-  
ren urbilla; baiñan ez *Londresekin* edo *Barcelona* berarekin gertatzen den bezambat. *Parisekin* gertatzen da *Madrilekin* bezala, tipus-  
tapas zarela barrenera.

## PARISEN

Noizpait ere sartzen gara *Pariseko* jendeketa eta autoketa burrumba zirimola-ren erdian. Laister denek ohartzen ditugu, emazte-  
kien soiñeko apaiñak; *short* praka-motx ez ta nabari; *Donostian* bai-  
no guttiago esango nuke, eta biko maitale-ak leenago baiño otzago  
karriketan.

Bi egunez pausatzen gara *Paris*-en, baiño bero kiskalgarrien gatik,  
ez dugu gutziariak deusetarako. Ala ere izan dugu okasionea bisita-  
tzeko *Passy* aundikien auzotegian, frantses euskaldunek duten bil-  
toki xume bat, *Eskualetchea*. Goxoki klikatu dugu baso bat *Dagorret*  
gazte euskalzalearen laguntzan, ohartuz han zen gazteriak ez duela  
aaztu mintzo zaarra, aunitz paita gaur eguneko. *EGAN* numero une-  
tan dakuskezu, jaun gazte horren lerro batzu; agian ez tira azke-  
nak izanen.

## AMIENS-ERA

Baztandarrek kantatu bear zuten iri horretan, eta ortako *Amiens*-  
eko katedral pitxia miresteko bidea izan ginuen. Iri sana da hori, la-  
rre usaiñekoa; ingurutako lur aberatsetatik bizi dela ageri zaio jen-  
deari. Ez tugu nabaritzen emazteki koskak (*vamp* esan nai dugu)

Franziako zenbelt tokitan bezala. Katedrala, XII garren mendekoa, ojival tankeran, erresuma guztiko miresgarrienetarik bat dudaik gabe; eta *Reims*-ekoa ez bezala, oso osorik dago.

*Le Touquet* itsas-irian artu ginuen airekoa eta egaldaldi labur batez iragan genuen erreka, *Lydd* irian lurra artuz.

## LONDRES ALDERA

Burdin bidez abiatu ginen Ingalterran, iri-buru aldera, eta laister sumatu ginuen iri aundiaren urbila. Bertara sartu baiño dembora franko leenagotik asten gara pasatzen iriak eta iriak; txukunak; jori eta ostotsu; gelditu gabe gelenetan.

*Londresen* gelen ohartzten dena, jendetasuna da; irriñoa ezpaine-tan burdinbideetako morroiek berek, ez ditzute kenduko sos bat balioa baiño geiago; berdin taxis gidariek arrotza zarela ikusten badute ore. Garbi karrikak bai, eta garbi jendeen eskuak.

*Londres* iguzkiakin zoragarria da. Orduan distiratzen bere karrika zillarrak; bere oian eta parke ederreko zelai berdeak zain biurrituendako sendagarri eta eztigarri oberenak direlarik.

Soiñu eta arrabots guttiago nabari da Parisen baiño; eta karrika zaratatsuenetik pittin bat baztertzen bazara, aurkitzen dituzu leku ixil baketsuak.

Opera onak entzuteko zoaz *Covent Garden* teatrorra; antxe ikusi ginuen *Smetana*-ren "*Andregaita saldua*" opera ederra.

Divo-rik ez ginuen nabaritu; koro ederrak bai, eta orkesta, Kubelik gidari, eta aktore miresgarriak. Emen berriz ematen digute-nean *Tosca* edo *Rigoletto*, kantari batengatik egin izaten dute autua eta xaupideak ere, baiñan koro eta orkestaz eta aktoretaz ezta iñor oroitzen ere.

Jende-karreatze ezin, obeki antolatua. Autobusak ausarki eta bein ere ez metatuak; morroiaren eskuko keiñu laño bat aski iñor geiago ez igateko autobusean.

Jan daiteke merke, leku apaiñetan, oso merke, ezpadu batek plater berezirik gutiziatzen; baiñan atsegiñezko edo kapritxozko gauzak garesti. Londresen B.B.C. Radiokoeak dei egin ta Baztango koralak imprimatu zituen disko batzu, eta bidenabar ezagutu gintuen tegi aundi hartako lantokiak eta bazterrak. 70 baiño geiago izkuntzetan egiten tuzte bere erakusaldiak; pents-emazu zer mundua dabilan hor!

## GALES-ERAT

Gero *Langollen-era*, han Elizondoko kantariak irabazteko 2-garren saria. Donostiko Goizaldi-taldeko dantzariak irabazi zuten 1-go saria, ezpaita gutti aimbeste Koral eta artista onen artean. Hango gazteri ederra, ango ongi etorri beroa, eta hango anaitasuna aimbeste nazionetakoen artean, beste batek kondatuko dizkizue, EGAN unetan berean.

## BERRIZ KONTINENT-ERA

Franziara eldu ginen airez Inghaterratik; eta gero segi *Lille*-tik barrena Belgika-ra. Flandes-tarrak pixka bat soraioak atera zauz-kigu.

Asteko, 5 ordu iduki arazi ginduzten mugan, autoaren paper zirribist baten eskasian. Noizpait sartu ginen Flandes-en, orduko xautuz gure azken sos frantsesak, leku iguingarri hartako laranja, freskagarri eta kebelar mota guztiak erosirik.

Muga iragan ta ixtantean sumatzen da Flandes-en gaudela; irixka guzietako etxeak distirant, pintatu berriak iduri. *Lille*, *Roubaix*, *Tourcoing* iritzar illunak utzi ta *Courtrai* beste aldean ikus orduko... ziñez muga bat erditik; eta eskualde hortan izkuntza-muga zeatza. Flamendarrek eta walonek eztute esker aunitzik elkarrendako!

Flandes-en, naiz frantsesa legezko izkuntza bat izan, ez duzu ikusiko flamendarrez beste idazkun edo anonziarik iñon ere; erregebide-etako azalgarriak berak flamenkoz soilik. Ala *chauffeur* arrotz dohakabeak ez daki *Luik* izenak *Liège* (Lieja) adiarazten duela. Zinez soberakina hortaraiñoko alderdikeria!

*Bruselas*-en Television jauregira joan ginduzun, baztandar kantariak eman bear zutelako erakuspen bat; hor ere frantsesa gutti! Bruselas-en toki ikusgarrietako bat, Errikoetxe-ko Plaza (*Grand' Place*); Erriko-etxea, gotiko tankeran, bere dorre lerdinarekin; Museoa parean, eta inguru guztian antzineko demboratako etxeak, baiñan txukun, urre ta kolore; pitxi bat!

## ALEMANIARA

Alemania sartu ginen *Aquisgran*-etik *Jaiki jaiki etxenkuak!* kantatuz, Aduanako morroiak arritzen; gero Colonia, bere katedral sonatua osorik; baiñan ez iria, desegina, etxe erraustuak non nai

ikusten ditugula; zinez deitoragarri! Etxe berriak ausarki bai, baiñan leenagoko etxe eder arrizko aien aldean, zer dire etxe arront hits berri ok? Gero *Rin* bazterretik *Coblenza*-ra. Ibai zoragarri hori ikusteko soilik balio du Alemaniara joatea. Iri eta parke ederrak, igeri-toki, ontziak elemeniaka; eta ur aundia bazter ostotsu itzaltso olekin. Ametsa bezalako ikusgarria! Berdintsu da *Coblenza*-tik *Tre-veris*-erako bidea, *Mosela* ibalaren bazterretik. Hemen ere begi liluragarri tokiak; ibai aundia, ontziz betea, an emenka dabiltzala, eta bazterretan irixka txukun pampiñak, parke eta zuaztoi jori abar-tsuen erdian. Zinez iri baten apaindura eta edergail-urik baliosena, ur ibai aundi bat dela!

Muga iragan ginuen Sarre eskualde famatutik barna; horko xandarmek uste dute laster bearko dutela lekuak ustu, hortik ere!

Franzian sar eta *Metz*-en gelditu ginen ixtampat; iri ederra Lorenako iriburua! Gero kanta kantari euskal soiñu zaarrak, zearka gurutzatu ginuen Franziko lur berdea; eta Orleans-etik egoalderatako bidea artuz, sartu ginen etxera.

A. IRIGARAY

